

Otwarte seminaria 2016

- **Instytut Ekologii Terenów
Uprzemysłowionych w Katowicach**

- **Bariery i pozytywne tendencje rozwoju
zrównoważonej konsumpcji w Polsce**

- dr Barbara Jaros

- Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych

Katowice, 19 maj 2016

Zrównoważona konsumpcja – podejście dominujące

[*Kompetencje konsumentów. Innowacyjne zachowania. Zrównoważona konsumpcja*, A. Dąbrowska, F. Bylok, M. Janoś-Kreśło, D. Kiełczewski, I. Ozimek, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015]

„Dlatego współcześnie coraz większego znaczenia nabiera problem budowania kompetencji konsumentów. Tylko świadomi i odpowiedzialni konsumenci będą w stanie zrozumieć i realizować **pięć kluczowych zagadnień określających koncepcję zrównoważonej konsumpcji**, a mianowicie:

- 1) Zaspokajanie podstawowych ludzkich potrzeb, a nie pragnień związanych z zaspokajaniem zachcianek;
- 2) Przedkładanie jakości życia nad warunki materialne;

Zrównoważona konsumpcja – podejście dominujące

- 3) Uwzględnianie cyklu życia produktów (ich wpływu na środowisko w procesach produkcji i likwidacji) przy podejmowaniu decyzji konsumenckich;
- 4) Podejmowanie wszelkich działań z myślą o przyszłych pokoleniach;
- 5) Minimalizacja zużycia zasobów naturalnych, produkcji odpadów i zanieczyszczeń”.

Minimalizacja zużycia zasobów
naturalnych, produkcji odpadów i
zanieczyszczeń

Wskaźniki Unii Europejskiej – zrównoważona konsumpcja i produkcja [2015]

Indicator	Long-term evaluation (since 2000)	Short-term evaluation (last five-year period)
Resource productivity	 (²)	
Resource use and waste		
Domestic material consumption	 (²)	
Generation of waste excluding major mineral wastes	 (²)	 (⁴)
Hazardous waste generation	 (⁴)	 (⁴)
Recycled and composted municipal waste	 (²)	
Atmospheric emissions	 (²)	
Consumption patterns		
Electricity consumption of households	 (⁴)	 (⁴)
Final energy consumption	 (²)	
Production patterns		
Environmental management systems	 (²)	 (⁶)
Organic farming	:	 (⁶)

(¹) An explanation of the evaluation method and the meaning of the weather symbols is given in the Introduction and in Annex III. (²) From 2002. (³) From 2004. (⁴) Last four-year period. (⁵) From 2005; EU-27. (⁶) EU-27.

Definicja zrównoważonej konsumpcji

„Zrównoważona konsumpcja oznacza taki proces korzystania z dóbr i usług, który zaspokaja podstawowe potrzeby i przynosi **lepszą jakość życia** wraz z równoczesnym **obniżaniem zużycia zasobów naturalnych, materiałów toksycznych oraz emisji odpadów i zanieczyszczeń w całym cyklu życia (produktu)** tak, aby nie ograniczyć możliwości przyszłych pokoleń do zaspokojenia własnych potrzeb”.

[Symposium nt. zrównoważonej konsumpcji, Oslo 1994]

Zrównoważona konsumpcja – definicja autorska

Konsumpcja zrównoważona oznacza **racjonalne** korzystanie z ograniczonych dóbr i usług w **świadomy** oraz **odpowiedzialny sposób**.

World Environment Day 2015

Seven Billion Dreams.

One Planet.

Consume with Care.

June 5

Zrównoważona konsumpcja może być:

- Słaba
 - ✓ Zwiększanie wydajności i efektywności konsumpcji
- Silna
 - ✓ **Zwiększanie wydajności i efektywności konsumpcji**
 - ✓ **Zmiany zachowań i przyzwyczajeń konsumpcyjnych**
 - ✓ **Zmiany poziomów konsumpcji**

- 17 Celów
Zrównoważonego
Rozwoju na lata 2016-
2030
- Cel 12: Zapewnienie
wzorców
zrównoważonej
konsumpcji i produkcji

- Jaki jest nasz ostateczny cel?
- Ekonomia ocenia środki przy użyciu jednego tylko kryterium: czy zapewniają osiągnięcie celu, do którego dąży działająca jednostka (zasada optymalizacji kosztów i korzyści)
- Do czego dążą jednostki?
- Czego chcemy MY?

- „Ludzie najczęściej – wbrew własnym deklaracjom – dążą przede wszystkim do poprawy materialnych warunków życia. Chcą więcej i lepiej jeść, chcą lepszych domów, ubrań i mnóstwa rozmaitych udogodnień. Chcą być bogaci i zdrowi”.

[Ludwig von Mises, Ludzkie działanie. Traktat o ekonomii, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2011]

Jakość życia

- Kryterium trudne do zdefiniowania
- Definicja jakości życia: jest subiektywnym poczuciem dobrostanu w jego fizycznych, psychicznych, społecznych i duchowych aspektach [J. Farley i inni, Quality of Life...., [w:] Understanding and Solving Environmental Problems in the 21st Century, red. Costanza R., Jorgensen S.E., Elsevier, 2002]
- Wniosek: jest to kryterium czysto subiektywne

- Tym niemniej uważa się, że głównym celem zrównoważonej konsumpcji jest zrównoważona poprawa jakości życia, w aspektach „mieć”, „być” oraz „kochać”.

Hipoteza badawcza

- W Polsce obok **pozytywnych tendencji** występują **istotne bariery** w implementacji koncepcji zrównoważonej konsumpcji

Bariery

- **Bariera 1:**

Problemy związane z operacjonalizacją zrównoważonej konsumpcji

- Problemy związane z definiowaniem jakości życia
- Powiązanie dobrobytu ekonomicznego z dobrobytem środowiskowym i społecznym (wyniki SSI – wskaźnik zrównoważonego społeczeństwa)

Bariery

- **Bariera 2:**

Niepokojące trendy upowszechniania się wzorców społeczeństwa konsumpcyjnego, pokusa nie-bycia świadomym konsumentem

Bariery

- **Bariera 3:**

Negatywne (niezrównoważone) zjawiska występujące w transporcie – występujące obecnie, jak i prognozowane

- Coraz więcej samochodów
- Przeciętny wiek samochodu w Polsce wynosi 15,5 lat (średnia EU 8,2)
- Wzrost ruchu samolotowego, spadek udziału miejskiego transportu zbiorowego, ruchu pieszego

Bariery

- **Bariera 4:**

Brak stabilnej wizji strategicznej co do wsparcia instytucjonalnego implementacji ZK

- Ogólny charakter dokumentu Strategii zmian wzorców produkcji i konsumpcji na sprzyjające realizacji zasad trwałego, zrównoważonego rozwoju (2003)
- Grupa robocza ds. zrównoważonej konsumpcji i produkcji przy Ministerstwie Rozwoju (dawniej Ministerstwie Gospodarki) – zrównoważony rozwój gospodarczy (gospodarka niskoemisyjna, gospodarka o obiegu zamkniętym)

Bariery

- **Bariera 5:**

Niedostateczne zrozumienie przez społeczeństwo (na przykładzie odpowiedzi mieszkańców województwa śląskiego) istoty zrównoważonej konsumpcji i wykazywanie ambiwalentnych postaw

- Zrównoważona konsumpcja jest „zbyt droga” bądź wymaga „za dużo czasu”
- Subiektywne odczucia niekoniecznie pokrywają się z rzeczywistymi działaniami

Bariery

- **Bariera 6:**

wystąpienie niekorzystnego zjawiska
efektu odbicia (*rebound effect*)

- Efekt odbicia to zmniejszenie spodziewanych korzyści z nowych technologii, które zwiększają efektywność wykorzystania zasobów na skutek np. zmian zachowań ludzi bądź zmian systemowych

Bariery

- **Bariera 7:**

Niedostateczna integracja zagadnień zrównoważonej konsumpcji w praktyce nauczania w szkołach i na uniwersytetach

Pozytywne tendencje

- **Pierwsza:** zrównoważona konsumpcja jest prężnie rozwijającym się obszarem badań naukowych na świecie
 - Samodzielny cel 12: Zapewnienie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji
 - Nagroda Nobla w 2015 roku dla ekonomisty Angusa Deatona za badania dot. konsumpcji, dobrobytu i nierówności

Pozytywne tendencje

- **Druga:** w pewnym zakresie ugruntowane są podstawy teoretyczne zrównoważonej konsumpcji
 - Instrumenty
 - Wskaźniki
 - Sektory

Pozytywne tendencje

- **Trzecia:** zidentyfikowane są – m.in. przez autorkę pracy - negatywne trendy związane z konsumpcją, wraz z ich pozytywnymi odpowiednikami

Pozytywne tendencje

- **Czwarta:** zachodzą pozytywne trendy społeczne w ramach *sharing economy*
 - Sharing economy obejmuje takie zachowania jak: dzielenie się, handel wymienny, pożyczanie, wynajmowanie, ponowne używanie, wolontariat, współwłasność, naprawianie, wspólne kupowanie.

Pozytywne tendencje

- **Piąta:** występują już coraz wyraźniej korzystne efekty środowiskowe wynikające z zastosowania instrumentów zrównoważonej konsumpcji
 - Oznakowanie ekologiczne, opłata za reklamówki, więcej upraw organicznych, zmiany w systemie gospodarki odpadami komunalnymi

Pozytywne tendencje

- **Szósta:** rozwija się monitoring w obszarze zrównoważonej konsumpcji
 - W 2011 roku powstała publikacja GUS „Wskaźniki zrównoważonego rozwoju”, uruchomiono moduł w GUS – BDL „wskaźniki ZR” wśród których wyróżniono obszar tematyczny „zrównoważona konsumpcja i produkcja”.

Pozytywne tendencje

- **Siódma:** promocja konsumenckich zachowań proekologicznych
 - Kampanie społeczne: „Wyłączamy prąd. Włączamy oszczędzanie”, „Nie zaśmiecaj swojego sumienia”, „Jak one to znoszą?”

Problemy otwarte

Jakie strategie przyjąć, by skutecznie wdrażać wzorce zrównoważonej konsumpcji, konsumować mniej bądź inaczej, a zarazem osiągać lepszą jakość życia?

Otwarte seminaria 2016

Dziękuję za uwagę

dr Barbara Jaros

Asystent w Zakładzie Badań i Rozwoju

bjaros@ietu.katowice.pl